

אכן לא מצאנו שום סתירה של ממש בדברי חז"ל והפוסקים לזיהויו של הפורפוריא כחלזון התכלת. יתרה מזאת, אחרי שאנחנו יודעים את זהותו של החלזון ואת אופן הצביעה, נהירין דברי חז"ל באור חדש¹. אבל אחרי הכול, עיקר תוקף ההוכחות הוא מידיעות "מולדת חוץ", מחוץ לבית המדרש². זאת הסיבה העיקרית שאנחנו רואים הרבה תלמידי חכמים, שאינם רוצים לשמוע חדשות בכרם בית ישראל ומתנגדים לחידוש מצות תכלת בימינו³. אבל מצד שני מיום

¹ הנה כמה דגמאות, למי שמכיר את הנושא: א. מצאנו מחלוקת בין התלמוד הבבלי לתלמוד הירושלמי אם יש איסור צידה בשבת בצידת חלזון, עכשיו כשאנחנו יודעים באיזה חלזון מדובר, ורואים את אופן הצידה רואים שאכן מקום לשני הצדדים. ב. הרמ"ע מפאנו כותב דברים תמוהים ביותר לגבי החלזון – שהוא גם 'דומס', גם 'צמח' וגם 'חי'; איך אפשר להיות ברייה משונה כזו בעולם? אבל עכשיו שיש לנו את החלזון אפשר לראות איך כל שלושת הדימויים מתאימים. ג. הרב אלישיב ז"ל מצביע על בעיה בעשיית תכלת, שלכאורה יש לנו מחלוקת בין רש"י (ע"פ התוספות), הסוכר שאסור להוסיף סממנים לתוך התכלת, לבין הרמב"ם, שכתב שמוסיפין סממנים. לכאורה איך נכריע? אבל עכשיו שנתגלה לנו את אופן הצביעה, רואים שזה מתאים גם לשיטת הרמב"ם שמכניסים את הסממנים בתוך היורה, וגם לשיטת רש"י – שהרי כשמוציאים את הצמר מן היורה לא נשאר שום חומר נוסף מעורב.

² אין זה מקרה שדווקא בנושא התכלת אי אפשר לזהות את החלזון מתוך דברי חז"ל והפוסקים בלחוד, אלא לפי האמת זהו טבעם של הנושאים ההלכתיים התלויים במציאות הטבעית וההיסטורית. כיוון שהמקורות שלנו מתייחסים רק לחלק ההלכתי הקשור לממצא שהיה קיים בשעתם, שהרי כולם ידעו על מה מדברים, ולא ראו צורך לתאר את המציאות הטכנית, לכן הפתח שלנו להבין את המציאות ההיסטורית הוא רק בחיפוש בספרים שמחוץ לבית המדרש.

אביא כאן שתי דוגמאות לעניין. בדפוסים העתיקים של ספר "אליהו מזרחי" על התורה בפרשת מסעי מצוירת מפה גיאוגרפית של ארץ ישראל כפי שיוצא מפשטות דברי רש"י. כמובן שאין שום קשר בין ארץ ישראל המציאותית לבין ה'מפה' היא של ארץ ישראל. גם ברש"י במסכת גיטין (דף ז ע"ב) בסוגיית רצועה יוצאת, מופיעה תמונה גיאוגרפית הרחוקה מאוד מהמציאות.

ראיתי בספר מסעים ציור תמונה של "עול" מחרשה. התמונה מתארת את חלקיו השונים ואיך קושרים אותו על השור בשעת החרישה, כדי שנכין הסוגיות בדברי חז"ל. הבעיה היא שאם מישהו ינסה להכניס שור לתוך עול המחרשה הזה ולחרוש שדה, השור ייחנק תוך דקה...

משל למה הדבר דומה, מישהו רוצה להוכיח שהלולב שלנו אינו הלולב של התורה – מדברי רש"י במסכת סוכה על הדקל. או שרוצה להוכיח שהשמש שאנחנו מכירים זה אינה השמש שהתורה מדברת – שהרי השמש שלנו מעולם לא נכנסת מעל לכיפת הרקיע, ובבוקר אינה יוצאת מחלונות. וכלל לא מסתובבת על גלגל פיזי.

³ ישנם תחומים הלכתיים, שברור לכולם שכדי להגיע בהם לברור הלכתי נצרך גם ידע שמחוץ לבית המדרש (לדוגמה: רפואה והלכה, חשמל והלכה, או כל הדינים הקשורים לחקלאות). אבל

ליום מתרבים יהודים המחבבים את המצוה ומדקדקים בהלכה שמטילים תכלת בציצית, מי בצנעה ומי בגלוי.

עם חידוש התכלת מתחדשות גם שאלות איך לעשות את הכריכות, את החוליות, את הקשרים וכל המסתעף. הרי בזמן שאין מצות תכלת לא שייכים כל דיני החוליות והקשרים, וגם אלו שכן נהגו לעשות חוליות, היה זה רק כרמז לזמן שהיתה התכלת מצויה, וכיון שזה רק רמז לא הקפידו לעשות את החוליות כפי עיקר הדין, כיוון שרצו לרמוז לעוד עניינים וסודות. לכן ברור שאי אפשר להמשיך ולעשות את הכריכות כמו שעשינו עד עכשיו בלבן לברד, ואכן לא הסתפק בה אדם מעולם, להציע שנמשיך לעשות את הקשרים והכריכות כמו בלבן. אשר על כן כשחזרה עטרה ליושנה חוזרים גם דיני חוליות, וכיוון שבדינים הללו נשנו הרבה שיטות, צריכים לברר מחדש לפי איזה שיטה מן השיטות עדיף לעשות למעשה.

הדינים הללו – של "אופן" כריכת חוטי התכלת – שונים מרוב דיני תורה משתי בחינות:

א. לכולי עלמא השאלות כאן הן רק למצוה ולא לעיכובא. לפי כל השיטות והמנהגים, לפי כל הגאונים והראשונים והאחרונים, אם עשה רק קשר אחד

ישנם הרבה תחומים שעל פניו נראים בנושאים תורניים 'טהורים', אבל למעשה הם אינם כאלה, והרבה פעמים השאלה הזאת בעצמה, עד כמה צריכים להיוקק, ומה מידת הסמכות, של ידע שמקורו מחוץ לבית המדרש, עורר פולמוסים אצל בעלי הלכה.

הנה כמה דוגמאות מן השנים האחרונות: א. סמכותה של המסורה של "כתר ארם צובה". ב. המיקום המדויק של העזרה על פי הטופוגרפיה בהר הבית. ג. איך מבררים לגבי קברים עתיקים אם הם קברי ישראל. ד. גבולת ארץ ישראל לענייני שמיטה – גבולות ארץ ישראל בדרום הארץ, או גבולות הערים שפטרו מתור"מ כבית שאן. ה. קביעת איזה עיר היתה מקופת חומה בימות יהושע בן נון. ו. כל הסוגיות הקשורות למידות ושיעורי תורה. ז. רוב הסוגיות הקשורות לזמני היום בהלכה (על דברי הבעל התניא והגר"א שכותבים שהחוש מכחיש את שיטת רבינו תם בעניין בין השמשות, אומרים בשם חסידים ותיקים שתמהו: האם ה'חוש' הוא 'מאן דאמר' שיכול לחלוק על רבינו תם?).